

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Педагогічний факультет

**Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової
освіти**

**ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕЧНОЇ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 241М групи

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Слива Ілона Валеріївна

Керівник: канд. пед. наук., доц.

Анісімова О.Е.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи формування безпечної життєдіяльності дитини дошкільного віку	6
1.1. Вимоги програм розвитку дитини дошкільного віку щодо формування основ безпечної життєдіяльності.....	6
1.2. Важливість безпеки життєдіяльності в умовах воєнного стану.....	10
1.3. Формування навичок безпечної поведінки у дошкільників.....	12
РОЗДІЛ 2. Експериментальне дослідження формування безпечної життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку	21
2.1. Діагностика сформованості навичок безпечної поведінки дітей старшого дошкільного віку.....	21
2.2. Педагогічні умови формування безпечної життєдіяльності старших дошкільників.....	27
2.3. Аналіз результатів педагогічного дослідження.....	29
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46
ДОДАТКИ	51
Додаток А. План освітньої роботи з безпеки життєдіяльності Дітей старшого дошкільного віку.....	51

ВСТУП

Забезпечення безпеки дітей в сучасному світі є одним з найважливіших завдань сьогодення. Щоб навчити дитину правильно реагувати на надзвичайні ситуації, які можуть загрожувати її життю та здоров'ю, необхідно з раннього віку формувати у неї базові знання про безпеку життєдіяльності людини та суспільства, а також розвивати практичні навички збереження життя і здоров'я.

Вивчення правил безпечної поведінки повинно відбуватися на всіх етапах життя людини, і починати це слід з дошкільного віку. Саме в цьому віці діти активно засвоюють соціальні навички, які в подальшому житті не з'являться самі собою. Дошкільний вік характеризується підвищеною руховою активністю та зростанням фізичних можливостей дитини, що, разом із допитливістю та прагненням до самостійності, може призвести до негативних наслідків.

Будь-яка людина, незалежно від віку, може опинитися в надзвичайній ситуації. Навіть звичайні обставини можуть стати небезпечними, якщо не знати правил поведінки на вулиці, в транспорті чи вдома. У таких ситуаціях найбільш вразливими є маленькі діти, оскільки їм притаманні рухливість, непосидючість та допитливість.

Якщо батьки та педагоги самі не підготовлені до відповідних дій, то й діти не отримають необхідних знань та навичок. Таким чином, навчання дітей основам безпеки життєдіяльності стає важливим педагогічним завданням. До його вирішення повинні долучатися не лише педагоги, а й батьки, громадськість та інші структури, відповідальні за життя і здоров'я дітей.

В останні роки в Україні питання безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку досліджували такі вчені, як Н.Авдєєва та В.Романенко. Формування культури безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку стало предметом дослідження А.Садретдинової. Вчені,

які займаються цією проблематикою, такі як В.Андрієнко, В.Джигирей, В.Житецький та І.Талан, використовують поняття «безпека життєдіяльності», що базується на співвідношенні «людина-середовище проживання». Інші ключові терміни, що використовуються в дослідженнях, включають «безпечна поведінка» (Л.Карнаух, І.Козловська) та «культура безпеки» (В.Мошкіна).

Актуальність, соціальна й педагогічна значущість проблеми зумовили вибір теми магістерського дослідження: *«Формування навичок безпечної життєдіяльності у дитини старшого дошкільного віку»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету «Психолого-педагогічна підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти у умовах кризових викликів суспільства».

Мета дослідження: визначити та обґрунтувати педагогічні умови формування навичок безпечної життєдіяльності у старших дошкільників та дослідити їх ефективність.

Відповідно до поставленої мети було окреслено такі **завдання**:

1. Розкрити вимоги програм розвитку дитини дошкільного віку щодо формування основ безпечної життєдіяльності та визначити їх важливість в умовах воєнного стану.

2. Розкрити особливості формування навичок безпечної життєдіяльності у старшому дошкільному віці.

3. Здійснити діагностику сформованості навичок безпечної життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку.

4. Представити педагогічні умови формування навичок безпечної життєдіяльності у дітей старшого дошкільного віку та дослідити їх ефективність.

Об'єкт дослідження: освітній процес закладу дошкільної освіти

Предмет дослідження: педагогічні умови формування навичок безпечної життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку.

З метою реалізації завдань дослідження, забезпечення вірогідності результатів було використано такі теоретичні та емпіричні методи: теоретичні – вивчення нормативних документів і публікацій з актуальних проблем дошкільної освіти; емпіричні – спостереження за тим, як відбувається освітній процес у закладі дошкільної освіти та аналіз його результатів; педагогічний експеримент; кількісний та якісний аналіз експериментальних даних.

Наукова новизна дослідження: представлено педагогічні умови формування навичок безпечної життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку та досліджено їх ефективність

Практична значущість дослідження визначається тим, що запропоновано різноманітні форми роботи з дітьми старшого дошкільного віку, вихователями ЗДО та батьками дітей щодо формування основ безпечної життєдіяльності.

Апробація результатів дослідження. Апробацію одержаних результатів здійснено шляхом їх оприлюднення на засіданнях кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету та в публікації «Інноваційні підходи до виховання дітей дошкільного віку на прикладі безпечної життєдіяльності», представленої у збірнику матеріалів VII Міжнародної наукової конференції «Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень» (м. Миколаїв, 19 липня 2024 р.)

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.

Теоретичні основи формування безпечної життєдіяльності дитини дошкільного віку

1.1. Вимоги програм розвитку дитини дошкільного віку щодо формування основ

На початкових етапах розвитку суспільства виховання та соціалізація були нерозривно пов'язані і функціонували як єдине ціле. Виховання набуває самостійного значення в процесі соціалізації на певному етапі еволюції суспільства, коли досягається такий рівень складності, що виникає потреба у спеціальній підготовці молодого покоління до життя в соціумі [13, с.102].

Для того щоб дитина отримала початкові знання про себе, а також про природний і соціальний світ, у якому вона живе, і могла приймати правильні рішення, спираючись на свої знання та вміння в різних видах діяльності, в закладах дошкільної освіти проводиться системна робота з формування навичок безпечної поведінки у довкіллі. З раннього віку допитливість та активність дитини у пізнанні навколишнього світу заохочуються дорослими, але водночас можуть стати небезпечними для малюка.

Різні дослідники відзначають переваги дошкільного віку в навчанні персональної безпеки. Діти цього віку люблять правила і схильні їх дотримуватися. Навіть коли хтось забуває або ігнорує правила, малюки миттєво реагують на це. Таким чином, прагнення дітей до логічності та дотримання встановлених вимог стає помічником дорослих у навчанні вихованців правилам безпеки.

Головним завданням формування основ безпечної поведінки в навколишньому середовищі є стимулювання розвитку у дітей самостійності і відповідальності, оскільки безпека – це не просто сума

засвоєних знань, а стиль життя, правильна реакція на різні стимули та життєзберезувальна поведінка в різних ситуаціях [15].

Базовий компонент дошкільної освіти в освітньому напрямі «Особистість дитини» визначає наступні знання, які дитина повинна опанувати для безпечної поведінки у довкіллі:

- розрізняти поняття «безпечне» і «небезпечне», розуміти важливість безпеки як для себе, так і для інших людей; знати правила поведінки з незнайомими людьми;
- орієнтуватися в правилах поводження з незнайомими предметами і речовинами; знати правила пожежної безпеки, безпечного користування електрикою, правила дорожнього руху;
- знати деякі дорожні знаки; правила безпечного перебування вдома, у дошкільному закладі, на вулиці, на воді, на льоду, на ігрових та спортивних майданчиках; знати, до кого можна звернутися за допомогою в разі необхідності [1].

Базовий компонент дошкільної освіти виділяє здоров'язберезувальну компетентність, яку необхідно сформувати у дітей. Це означає здатність застосовувати навички здоров'язберезувальної поведінки відповідно до конкретної життєвої ситуації, дотримуватися основ здорового способу життя та зберігати і зміцнювати здоров'я в повсякденній діяльності [1].

У контексті реалізації цієї компетентності важливо формувати у дітей звички здорового харчування, загартування організму та ведення активного способу життя. Дитина повинна розуміти, що є корисним, а що шкідливим для її організму, і діяти відповідно до принципів здоров'язбереження.

Відповідно до вимог освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» вихованці ЗДО повинні вміти у разі потреби скористатися телефоном екстреної допомоги (101, 102, 103, 104); володіти навичками

безпечної поведінки при агресивній поведінці однолітків або інших дітей і дорослих.

Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» вимагає від дітей знань та умінь дотримуватися правил техніки безпеки при роботі з інструментами (ріжучі, колючі предмети) [7].

Освітній напрям «Дитина в природному довкіллі» наголошує на важливості знань правил поведінки з дикими і свійськими тваринами, з рослинами; напрям «Гра дитини» - на умінні обирати безпечне місце та атрибути для гри. В освітньому напрямі «Дитина в соціумі» передбачене завдання навчити дитину звертатися по допомогу до однолітків та знайомих або надавати їй, а також отримувати задоволення від надання допомоги іншим [7].

У програмі «Дитина в дошкільні роки» наголошується на важливості того, щоб дитина розуміла, що не всі дорослі є добрими, і що іноді дорослі можуть поводитися погано або дивно. Наприклад, на вулиці можна зустріти дорослого в стані алкогольного сп'яніння, під впливом наркотичних засобів, який лається або виглядає занедбаним і має неприємний запах. Однак, є й такі дорослі, які виглядають охайно і привітно, але можуть мати злочинні наміри щодо дитини. Таким чином, у дитини формується вибіркове ставлення до дорослих [12].

Серед основних завдань вихователя є ознайомлення дітей з небезпеками, які можуть чекати на вулиці: машини, собаки, бурульки, вибухонебезпечні предмети, використані шприци тощо. Особливу увагу слід приділити засвоєнню дітьми правил дорожнього руху, включаючи правильний перехід дороги, заборону ігор поблизу дороги, орієнтацію у знаках, правильний рух по пішохідній доріжці, розуміння сигналів не тільки світлофора, але й поліцейського-регулювальника. Це важливо, оскільки кількість автомобілів на вулицях є великою, а рівень дорожньо-транспортних пригод високий.

Особливу увагу слід приділяти формуванню знань про правила пожежної безпеки та дій у разі виникнення пожежі. Дітей потрібно навчити, що не можна ховатися, а треба рухатися до виходу повзком, затуляти носа і рот вологою ганчіркою, знати номер рятувальної пожежної служби та вміти правильно викликати допомогу.

Лохвицька Л. В. у своїй авторській програмі з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати» наголошує на важливості ретельного ознайомлення дітей з правилами поведінки вдома. Зокрема, вона акцентує увагу на необхідності навчання дітей безпечному використанню газу і електроприладів, поводженню з сірниками, водою, гострими і ріжучими предметами, побутовою хімією та ліками [18].

Хоча в закладах дошкільної освіти немає стільки небезпечних предметів, як вдома, і середовище максимально наближене до безпечного, дитина все одно повинна знати правила безпечної поведінки. До них належать коректна поведінка в колективі, безпечне пересування по закладу, вихід на вулицю, безпека гри та правила поводження з предметами, які можуть становити небезпеку для оточуючих. Такі вимоги зазначено у програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» [31].

Важливим завданням є також ознайомлення дітей з небезпеками техногенного характеру, такими як пожежі, ураження електричним струмом, отруєння газом. Окрім цього, необхідно пояснювати дітям небезпеки природного характеру: землетруси, удари блискавок, урагани, падіння дерев під час бурі. Особливий акцент слід робити на явищах, характерних для конкретної місцевості. Ці завдання представлені у програмі «Впевнений старт» [32].

Безпека життя дитини тісно пов'язана з роботою щодо збереження здоров'я. Ситуації, з якими дитина часто стикається у своєму житті, як-

от заняття спортом, рухливі ігри, відпочинок на водоймі, потребують особливої уваги [4].

Вихователі ЗДО та батьки повинні навчити дітей наступним правилам: без дорослого не підходити до водойми ні влітку, ні взимку, навіть якщо крига здається міцною; влітку при високій температурі повітря носити головний убір, як-от панамку або кепку.

Отже, вимоги програм розвитку дитини дошкільного віку щодо формування основ безпечної життєдіяльності мають критичне значення як у мирний, так і в умови воєнного стану. Основа безпеки включає комплекс знань, умінь і навичок, необхідних для запобігання та виходу з небезпечних ситуацій, що можуть виникнути у повсякденному житті чи в умовах конфлікту.

1.2. Важливість безпеки життєдіяльності в умовах воєнного стану

Діти навіть у мирний час потребують додаткової уваги та піклування. А під час війни дитяча психіка стає особливо вразливою і має бути максимально захищена від впливу численних зовнішніх негативних та травмонебезпечних факторів [26].

Організації безпечної життєдіяльності дітей в освітніх установах завжди приділялася значна увага. Інформаційні стенди з правилами безпечної поведінки є обов'язковими елементами оформлення шкіл та дошкільних закладів, і в умовах війни їх важливість не потребує додаткових аргументів. Освітні установи, які знаходяться в зонах відносного спокою, мають ретельно слідкувати за тим, щоб батьки та діти отримували всю необхідну та важливу інформацію. Дошки оголошень і куточки безпеки повинні стати основними інформаційними джерелами, які об'єднують і координують зусилля громади в організації життєдіяльності дітей та дорослих в умовах воєнного стану.

Інформацію варто розміщувати в адміністративних будівлях, а також на вуличних попереджувальних плакатах. Важливо донести до дітей та їхніх батьків максимально повний обсяг інформації, знання та застосування якої на практиці можуть зберегти життя та здоров'я. Доречно розповсюджувати інформацію про:

- правила поведінки дітей під час евакуації;
- правила безпеки у поводженні з незнайомими предметами;
- ознаки небезпечних місць;
- фото та описи вибухонебезпечних предметів;
- методи та способи психологічної підтримки дітей;
- правила спілкування з незнайомими людьми тощо [20].

Варто зазначити, що подібна інформація повинна бути доведена до всіх без винятку дітей, незалежно від рівня бойової активності в їхніх регіонах проживання. Батьки та педагоги повинні докласти всіх зусиль, щоб діти почувалися захищеними та розуміли, як діяти в різних непередбачуваних ситуаціях.

В умовах воєнного стану змінилася організація роботи з кадрами, зокрема підвищення кваліфікації та інформаційна і методична підтримка педагогів. Сучасні обставини внесли корективи в освітнє життя, проте залишилося незмінним наше зобов'язання працювати заради дітей. Кожна людина зараз відіграє надзвичайно важливу роль.

Діти дошкільного віку належать до найбільш вразливої категорії населення під час війни. Вони перебувають у небезпеці та постійному стресі, що позбавляє їх нормальних умов для розвитку та освіти. Почуття тривоги, напруги, страху і невизначеності ускладнюють процес їхньої повноцінної соціалізації. Діти, які змушені переміщатися із зон активних бойових дій, стикаються з проблемою соціальної адаптації в нових умовах [29].

Існує безліч способів організації інформаційного простору для кожної дитини. Важливо прикласти достатньо зусиль і витратити час,

щоб діти були освіченими щодо правил безпечної поведінки і усвідомлювали, де шукати відповіді на додаткові питання в чат-ботах, соціальних мережах та інших інформаційних платформах. Забезпечення безпеки життєдіяльності дітей завжди було важливим завданням державних інституцій, а в умовах війни воно набуває особливого значення.

Наша країна робить все можливе, щоб забезпечити належну підготовку до ситуацій повітряних тривог і евакуації через розміщення відповідних інструкцій на тематичних стендах і інформаційних дошках. Ці матеріали використовуються для ознайомлення з правилами поведінки під час потенційних загроз і можливих надзвичайних подій.

1.3 Формування навичок безпечної поведінки у дошкільників

Дитину дошкільного віку слід якомога раніше починати вчити правилам безпеки, розвивати вміння самостійно розпізнавати потенційні небезпеки навколо себе і бути готовою до різних ситуацій в побуті та природі. Важливо виховувати малюка таким чином, щоб він завжди діяв на випередження небезпеки. З шостого року життя особлива увага має приділятися навчанню основ безпеки в повсякденному житті, оскільки саме в цьому віці активно розвиваються різні види діяльності: ігрова, навчальна, трудова, економічна, художня та спортивна. Кожен з цих видів можна використовувати для виховання у дітей навичок безпечної поведінки [23, с. 88].

Засновуючись на структурі особистості, Базовий компонент дошкільної освіти визначає три основні напрямки для роботи з дітьми старшого дошкільного віку:

- формування бази знань про безпеку та небезпеку, корисне та шкідливе;

- розвиток емоційно-ціннісного ставлення дитини до життя та здоров'я свого та інших людей;
- розвиток здатності та навичок до активного та творчого використання набутого досвіду, тобто до саморегуляції досягнень, поведінки та діяльності [19, с. 85].

Навички безпечної поведінки у дітей можна успішно сформувати лише тоді, коли вони відчують себе в безпеці. Умови захищеності сприяють позитивним емоціям у дитини, що мотивує її до засвоєння матеріалу і є важливим показником успішної педагогічної роботи з безпеки дошкільників.

Можна виділити три основні складові роботи з формування навичок безпечної поведінки у дітей:

- Створення належних умов: це включає організацію безпечного середовища з урахуванням фізичної, психологічної та соціальної безпеки дітей.
- Безпосереднє навчання: це процес навчання дітей правилам безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях.
- Контроль і корекція: включає перевірку та коригування знань і поведінкових навичок дітей в практичних ситуаціях [2, с. 273].

У професійному стандарті «Вихователь дошкільної освіти» особлива увага приділяється здатності педагога організовувати фізично та психологічно безпечне освітнє середовище [33].

Навчаючи дітей безпечної поведінки, важливо розвивати у них уміння передбачати можливі небезпеки та правильно реагувати на них. Необхідно не лише захищати дітей від потенційних небезпек, але й готувати їх до можливих складнощів, формуючи уявлення про небезпечні ситуації та важливість дотримання правил безпеки. Ці навички ефективно розвивати у співпраці з батьками, які виступають у прикладом для своїх дітей.

Успішно сформувати навички безпечної поведінки у дітей можливо лише за умови, що самі діти відчують себе в безпеці. Умови захищеності сприяють позитивним емоціям у дітей, що є важливим стимулом для їхнього навчання та розвитку.

Можна виділити три основні аспекти цієї роботи:

- Створення належних умов: організація безпечного середовища з урахуванням фізичної, психологічної і соціальної безпеки.
- Безпосереднє навчання: навчання дітей правилам безпечної поведінки, що включає розвиток у них здатності передбачати небезпеку та вміння адекватно реагувати в різних ситуаціях.
- Контроль і корекція: перевірка і коригування знань і навичок у поведінці дітей, що дозволяє підтримувати високий рівень безпеки [16, с. 180].

У процесі безпосереднього навчання дітей безпечної поведінки важливо не лише захищати їх від потенційних небезпек, але й готувати до можливих складнощів, формувати уявлення про найбільш небезпечні ситуації і значення дотримання правил безпеки. Це процес, який успішно розвивається у співпраці з батьками, які є прикладом для своїх дітей.

У дошкільному віці дитина щодня стикається з новими предметами та явищами. Багато дошкільників, залишаючись без керівництва дорослих, не здатні самостійно організувати свою діяльність і наповнити її змістом. Крім того, без відповідного керівництва накопичення знань та уявлень відбувається безсистемно, поверхнево, з помилками. Найкраще, коли це керівництво здійснюється професіоналами, тобто коли дитина відвідує дитячий заклад. Тут вона не лише отримує знання про навколишній світ, але й обмінюється ними з однолітками. Завдання вихователя полягає в тому, щоб ознайомити дітей з нормами безпечної поведінки, надати необхідні знання та навчити відповідним правилам і діям.

У сучасному світі діти не завжди вміють приймати самостійні рішення, не завжди знають, до кого звернутися за допомогою і як правильно діяти в екстремальних ситуаціях. Часто вони не мають достатніх знань щодо правил безпечної поведінки. Ми погоджуємося з багатьма педагогами, що виховання дітей на дошкільному етапі не повинно відокремлювати їх від реального життя [40, с. 415].

Формування основ безпеки життєдіяльності дошкільників здійснюється у різних напрямках. В старшому дошкільному віці ми вважаємо за важливе акцентувати увагу на наступних напрямках роботи: протипожежна безпека, профілактика дитячого дорожньо-транспортного травматизму, безпека в побуті та безпека в природі.

Вихователям старшої групи вже належить мати значний обсяг матеріалів для виховання навичок безпечної поведінки у дітей. Початок роботи з формування цих навичок рекомендується здійснювати через оцінку рівня знань і інтересів дітей за допомогою діагностики, яка може проводитися через бесіди, спостереження та ігрові заняття. Оцінивши рівень знань, педагоги зможуть зрозуміти, з яких аспектів починати навчання, щоб заповнити прогалини та зробити процес цікавим і доступним для дітей з різним рівнем обізнаності.

Для досягнення успіху в формуванні основ безпеки життєдіяльності в дитячому садку важливо вирішити ряд завдань:

1. Навчити дітей розпізнавати і оцінювати небезпеки навколишнього середовища.
2. Розкрити систему знань про різні види небезпек, методи їх запобігання та ліквідації наслідків.
3. Прищепити дітям навички захисту і самозахисту, вміння надавати допомогу та співчуття у ситуаціях, що загрожують фізичному і психологічному здоров'ю та життю.
4. Використовувати нові форми пропаганди правил пожежної безпеки та дорожнього руху.

5. Зміцнювати співпрацю з початковою школою для покращення навчання безпечній поведінці.

6. Згуртувати дитячий колектив через спільну творчість та активну взаємодію [35].

Оптимальним методом формування цих навичок є ігрова діяльність, яка дозволяє дітям вчитися через гру. Також використовуються методи переконання, спонукання до співпереживання та емоційної чуйності, а також методи, що стимулюють дослідницький підхід. Важливо створити в групах наочно-розвивальне середовище, яке включає куточок безпеки, різноманітні дидактичні ігри, настільні ігри, ілюстративний матеріал, пізнавальну літературу для дітей у книжковому куточку та наочну інформацію для батьків.

Для досягнення успішних результатів у вихованні безпеки життєдіяльності дітей у дитячому садку використовуються різноманітні підходи:

1. Щоденні «хвилинки безпеки»: це короткі моменти, що включаються у різні заняття та інші режимні моменти, щоб закріплювати знання і вміння щодо особистої безпеки у дітей.

2. Використання дидактичних ігор та посібників: казки, розповіді, пісні, вірші та прислів'я допомагають навчати дітей різноманітним аспектам безпеки, іноді казку можна переробити так, щоб діти могли самостійно знайти вихід із складних ситуацій.

3. Навчання порядку: вихователь нагадує дітям про важливість прибирання за собою робочого місця та іграшок, що не лише сприяє чистоті, але й впливає на загальну безпеку у будинку і групі.

4. Проведення пізнавальних конкурсів та вікторин: яскраві події, які добре запам'ятовуються дітям, сприяють глибшому засвоєнню правил безпечної поведінки.

5. Організація виставок дитячої творчості: це ефективний спосіб показати і підкріпити знання дітей на тему безпеки.

Робота з навчання основам безпеки життєдіяльності у дітей повинна бути систематичною. Одне заняття або бесіда недостатні для досягнення результатів. Важливо, щоб діти не лише засвоювали теоретичні знання, але й мали можливість їх застосовувати на практиці, оскільки в такому віці вони ще не здатні до повністю пам'ятати отриману інформацію, але потребують активного досвіду через спостереження, дотик, участь у практичних вправах та іграх [3].

Працюючи з дітьми над формуванням основ безпеки життєдіяльності, важливо керуватися кількома принципами. По-перше, систематичність у проведенні занять: одне заняття чи бесіда не здатні дати бажаний результат. Діти потребують повторення і практичного застосування отриманих знань.

По-друге, слід враховувати вікові психофізіологічні та інтелектуальні особливості дітей. Важливо стимулювати їх бажання дотримуватись правил безпеки, спираючись на пізнавальний процес, а не на моральні або заборонні аспекти.

По-третє, активізувати кожну дитину у процесі навчання безпечному поведінці в їхньому оточенні. Використовуючи імітаційне моделювання загрозливих ситуацій і практичні вправи з потенційно небезпечними предметами, важливо надати дітям можливість відчувати себе у безпечному середовищі, не спровокуючи у них страху чи боязкості.

Ці підходи сприяють ефективному формуванню навичок безпечної поведінки у дітей, що є ключовим для їхнього безпечного і гармонійного розвитку.

Під час навчання дітей основам безпеки важливо враховувати їхні вікові особливості та стимулювати їхнє бажання дотримуватись правил безпеки через саме пізнання, а не через заборони. Активна участь кожної дитини в процесі засвоєння знань і навичок безпечної поведінки в своєму оточенні є важливою складовою успіху.

Для досягнення цих цілей використання імітаційного моделювання небезпечних ситуацій і проведення практичних вправ з потенційно небезпечними предметами може виявитися дуже ефективним [10, с. 33].

Сумарним кінцевим показником набутих компетентностей випускника дошкільного закладу з безпеки життєдіяльності (інваріантна частина освітньої лінії «Особистість дитини») перед вступом до школи є вміння розрізняти поняття «безпечне» і «небезпечне», усвідомлення важливості безпеки життєдіяльності (власної та інших людей). Дитина повинна знати правила безпечного перебування вдома, у дошкільному закладі, на вулиці, на воді, на льоду, на ігровому та спортивному майданчиках. Важливими є також навички поводження з незнайомими предметами та речовинами, знання правил пожежної та електробезпеки, правил користування транспортом, а також основних знаків дорожнього руху.

Дитина повинна знати, як і коли скористатися номером телефону основних служб допомоги (пожежна, медична, поліція), усвідомлювати, до кого можна звернутися в критичній ситуації, та володіти навичками безпечної поведінки при агресивному поводженні однолітків або дорослих [17].

У рамках інваріантної частини освітньої лінії «Особистість дитини», яка стосується безпеки життєдіяльності, кінцевим показником є вміння розрізняти поняття «безпечне» і «небезпечне», а також усвідомлення важливості безпеки для себе і інших людей. Дитина повинна знати правила безпечного перебування вдома, в дошкільному закладі, на вулиці, на воді, льоді, ігровому та спортивному майданчиках. Важливі також навички орієнтування у правилах поводження з незнайомими предметами та речовинами, знання правил пожежної та електробезпеки, а також правил користування транспортом і основних знаків дорожнього руху [9, с. 92].

Авторські програми з безпеки життєдіяльності, розроблені українськими педагогами для дітей 5-6 років, охоплюють широкий спектр компетентностей:

- Уміння запобігати пожежі, знання правил пожежної безпеки вдома і навички дій у разі виникнення пожежі.
- Знання частин вулиці, орієнтування за світлофором і деякими дорожніми знаками, основи роботи ДАІ.
- Правила безпечної поведінки в транспорті.
- Уявлення про власну поведінку у випадку, якщо загубився в незнайомому місці.
- Навички безпечної гри з м'ячем, катання на санчатах, лижах, ковзанах.
- Розрізнення отруйних грибів від їстівних, правила контакту з тваринами.
- Усвідомлення небезпеки і захист від комах, знання про поведінку у лісі, водоймі, на полі.
- Обережне користування ножем, ножицями, голкою, виделкою.
- Уявлення про вибухонебезпечні предмети.
- Наслідки користування ліками і термометром.
- Безпечне користування електричними і газовими приладами.
- Поведінка в стихійних лихах (ураган, гроза, повінь, землетрус).
- Знання про шкідливий вплив радіації.
- Навички надання першої медичної допомоги та самопомоги при незначних пошкодженнях.
- Особиста гігієна для запобігання захворюванням.
- Вміння відмовляти від шкідливих пропозицій, таких як куріння, спроба алкоголю або наркотиків.
- Профілактика гельмінтозу та педикульозу [27].

При використанні творчого підходу до варіативності та різноманітності змісту, форм і методів роботи з дітьми неможливо створити універсальну модель планування педагогічної роботи з розглянутої проблеми. Кожен дошкільний заклад повинен враховувати свої внутрішні можливості, такі як наявність спеціалістів, використання певних методик, матеріальна база, а також адаптувати підходи до кліматичних та регіональних особливостей.

Таким чином, процес формування навичок безпечної життєдіяльності у старшому дошкільному віці зорієнтований на інтеграцію знань і практичних навичок через ігрові та інтерактивні методи, що сприяють глибокому засвоєнню та стабільному використанню цих знань в різних життєвих ситуаціях.

РОЗДІЛ 2.

Експериментальне дослідження формування безпечної життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку

2.1. Діагностика сформованості навичок безпечної поведінки дітей старшого дошкільного віку

Важливим показником ефективності діяльності дошкільного закладу є рівень засвоєння дітьми необхідних знань, життєво важливих умінь і навичок, а також формування системи ціннісних орієнтирів щодо навколишнього світу і самих себе. Ретельно проведений моніторинг дозволяє визначити ступінь виконання завдань базового компонента дошкільної освіти, отримати об'єктивні дані про якість організації освітнього процесу, прогнозувати шляхи його вдосконалення і дослідити рівень засвоєння дітьми навчального матеріалу [21, с. 5].

У межах дослідження було проведено педагогічну діагностику сформованості ігрової діяльності дітей раннього віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти, освітнім напрямом «Особистість дитини» [1].

Експеримент проходив у Херсонському закладі дошкільної освіти № 10 санаторного типу Херсонської міської ради.

Методику обстеження було розроблено з урахуванням змісту Освітньої програми для дітей від двох до семи років «Дитина» [7].

Численними дослідженнями доведено, що процес забезпечення безпеки складається з вирішення трьох основних завдань: ідентифікація потенційних загроз безпеці; розробка попередніх заходів для їх запобігання; ліквідація можливих наслідків подій. У процесі формування уявлень про безпечну поведінку враховується комплекс основних компонентів:

- Інформаційний компонент охоплює знання про безпеку в життєдіяльності людини («Я знаю правила безпеки життєдіяльності»).

- Поведінковий компонент включає в себе навички діяти в проблемних ситуаціях («Я вмію використовувати правила безпеки життєдіяльності»).

- Емоційно-вольовий компонент передбачає вміння адекватно реагувати на складні ситуації, свідоме ставлення до життя та здоров'я людини («Я хочу дотримуватись правил безпеки життєдіяльності»).

Діагностика містить критерії оцінки сформованості уявлень про безпеку життєдіяльності.

Методика № 1 «Я знаю правила безпеки життєдіяльності »

Методика № 2 «Я вмію використовувати правила безпеки життєдіяльності »

Методика № 3 «Я хочу слідувати правилам безпеки життєдіяльності»

Методика № 1 «Я знаю правила безпеки життєдіяльності»

Результати освітньої роботи в дитиною: дитина володіє знаннями щодо безпечної поведінки, диференціює поняття «безпечне», «небезпечне»; добре орієнтується у правилах поводження із небезпечними предметами; знає, як діяти у різних ситуаціях.

Обладнання: дидактична гра «Можна-не можна», казкові герої до різних казок (настільний театр).

Методика обстеження: вихователь пропонує дітям дати правильні відповіді на запитання. Після аналізу ситуацій, зображених на картках, треба розподілити по групах – «можна», «не можна». Педагог демонструє іграшки-персонажі до казок «Котик і Півник», «Кицькин дім», «Одного разу у лісі». Діти під час показу пояснюють та коментують дії героїв.

Різні засвоєння:

В (високий) – дитина добре орієнтується у різних ситуаціях, впевнено відповідає на запитання, правильно розміщує картки відповідно до ситуації.

С (середній) – дитина частково відповідає на запитання, демонструє певну обізнаність щодо правил поведження у ситуаціях, зображених на картках, запропонованих вихователем;

Н (низький) – дитина не відповідає на запропоновані запитання, неправильно реагує на запрошення взяти участь у грі або взагалі не реагує.

Методика № 2 «Я вмію використовувати правила безпеки життєдіяльності»

Результати освітньої роботи в дитиною: дитина демонструє сформовані вміння поведження у небезпечних або критичних ситуаціях, вміє правильно виконувати відповідні дії.

Обладнання: іграшкові гриби, ягоди, сірники, пігулки та лікарські препарати, вибухонебезпечні предмети.

Методика обстеження:

Вихователь звертається до дітей: «Діти, сьогодні нам треба здійснити подорож до казкового лісу. Там ми побачимо різні предмети та явища, потрапимо до різних ситуацій. Сподіваюся, що ви вмієте правильно поводити себе».

Дітям пропонують переглянути іграшкові предмети та зображення на картинках. Важливо продемонструвати свої дії або розповісти, що треба робити у тій чи іншій ситуації.

Різні засвоєння:

В (високий) – дитина виявляє інтерес до запропонованої справи, впевнено демонструє свої дії, показує, як буде поводитися у відповідній ситуації.

С (середній) – дитина виконує окремі маніпуляції з запропонованими матеріалами, при підтримці дорослого демонструє певні дії.

Н (низький) – дитина не виявляє цікавості до теми гри; не знає, як треба діяти у різних небезпечних ситуаціях; відмовляється від взаємодії із педагогом та іншими дітьми.

Методика № 3 «Я хочу слідувати правилам безпеки життєдіяльності»

Результати освітньої роботи в дитиною: дитина демонструє розуміння цінності власного життя та здоров'я, усвідомлено висловлюється щодо важливості запобігти біді, уберегти себе і своїх близьких від небезпеки, якщо буде володіти елементарними знаннями основ безпеки життєдіяльності.

Обладнання: дидактична гра «Особиста безпека людини».

Методика обстеження:

Вихователь проводить бесіду із дітьми, пропонує різні життєві ситуації, демонструє фото та відео. Відповіді дітей та їх реакція на переглянуті матеріали аналізуються.

Різні засвоєння:

В (високий) – дитина розуміє звернення дорослого, виявляє цікавість до переглянутих матеріалів, має власну думку щодо важливості правильного поведіння у небезпечних ситуаціях.

С (середній) – дитина частково відповідає на запитання, не завжди може висловитися, не повністю усвідомлює важливість даної теми.

Н (низький) – дитина не виявляє зацікавленості до даної теми, відмовляється від виконання дій, не розуміє запитання.

Пропонуємо оцінювати визначені показники відповідно до трьох рівнів: високий рівень – 3 бали; середній рівень – 2 бали; низький рівень – 1 бал. До обстеження були задіяні діти старшої групи. Всього 10 осіб. Протягом кількох днів діти у зручний час та при відповідному налаштуванні запрошувалися до виконання діагностичних методик.

З метою комплексного визначення рівня сформованості навичок безпечної поведінки дітей додаються бали результатів трьох методик. Результати дослідження представлені в таблиці 2.1.1

Таблиця 2.1.1.

Рівні сформованості навичок безпечної поведінки дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі експерименту

№	Ім'я дитини	Методика № 1		Методика № 2		Методика №3	
		бал	рівень	бал	рівень	бал	рівень
1.	Каріна М.	2	С	1	Н	2	С
2.	Яна П.	2	С	2	С	1	Н
3.	Артем А.	1	Н	1	Н	1	Н
4.	Світлана П.	2	С	2	С	1	Н
5.	Ігор Т.	2	С	2	С	1	Н
6.	Юрій Б.	2	С	1	Н	2	С
7.	Ксенія Ч.	3	В	2	С	2	С
8.	Стас П.	1	Н	1	Н	1	Н
9.	Сергій Л.	2	С	1	Н	1	Н
10.	Тетяна В.	2	С	2	С	2	С
Середній бал		1,9	С	1,5	Н	1,4	Н

Частотний аналіз розділу показників рівня сформованості ігрової діяльності дітей раннього віку представлений в таблиці 2.1.2.

Таблиця 2.1.2.

**Частотний аналіз показників сформованості навичок
безпечної поведінки дітей старшого дошкільного віку на
констатувальному етапі експерименту**

Зміст	Рівні					
	високий		середній		низький	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Методика № 1	1	10%	7	70%	2	20%
Методика № 2	-	-	5	50%	5	50%
Методика № 3	-	-	4	40%	6	60%
Середній рівень	1	10%	16	47 %	13	43 %

Результати дослідження засвідчили у цілому за методикою №1 – 1,9 балів (середній рівень); за методикою № 2 – 1,5 бали (низький рівень); за методикою № 3 – 1,4 (низький рівень).

Загальна сума балів та відсотки демонструють, що від загальної кількості задіяних в експерименті дітей мають 10 % – високий рівень; 47% – середній рівень; 43% – низький рівень сформованості ігрової діяльності.

Для ефективного формування навичок безпечної поведінки дітей старшого дошкільного віку доцільно активізувати різноманітні види діяльності дітей, застосувати різноманітні засоби, забезпечуючи їх педагогічний супровід.

2.2. Педагогічні умови формування безпечної життєдіяльності старших дошкільників

Успішність заходів з формування основ безпечної життєдіяльності значно залежить від дотримання певних педагогічних умов. *Перша з них – систематична і цілеспрямована робота педагогів з дітьми.* Вона вимагає правильної організації та планування занять протягом навчального року, враховуючи вікові особливості та можливості дітей.

Робота з безпекою життєдіяльності повинна бути систематичною і охоплювати різні аспекти безпеки. Наприклад, тижневе планування може включати такі теми, як «Обережність на кухні», «Взаємодія зі знайомими та незнайомими людьми», «Сам удома», «Безпека в природному середовищі» тощо.

Важливо зауважити, що неможливо передбачити всі можливі ситуації, що стосуються безпеки. Тому педагоги повинні ненав'язливо нагадувати дітям про можливі небезпеки, використовуючи художнє слово і пропонуючи цікаві сюжети для ігор, що сприяє формуванню умінь і навичок безпечної поведінки.

Також варто використовувати місцеві умови для навчання. Наприклад, взимку можна активніше користуватися методичними посібниками, а влітку організовувати екскурсії до парку чи лісу, де діти мають можливість ближче ознайомитися з природою і закріпити набуті знання.

Такий комплексний підхід дозволяє ефективно впливати на формування у дітей відповідального ставлення до власної безпеки та безпеки оточуючих.

Друга педагогічна умова для успішного формування основ безпечної життєдіяльності полягає врахуванні індивідуальних особливостей дітей та умов їхнього проживання. Міські і сільські діти мають різний досвід взаємодії з довкіллям: наприклад, маленькі містяни

можуть не мати достатніх навичок поведінки у лісі або на водоймах, тоді як сільські діти можуть не знати правила поведінки на вулиці чи у міському транспорті. Їх розуміння джерел небезпеки також залежить від їхнього середовища: діти з сільської місцевості можуть бути менш обережними у відношенні до незнайомих їм осіб, отже, потенційно вразливішими у небезпечних ситуаціях.

Освітній процес повинен компенсувати ці різниці і збагачувати досвід дітей у нових умовах. Наприклад, за допомогою різноманітних ігор і сюжетів можна навчити дітей правилам безпеки в незвичайних для них умовах, використовуючи місцеві особливості середовища як навчальний ресурс.

Третя педагогічна умова – активна взаємодія між дошкільним закладом і сім'єю. Формування свідомої безпечної поведінки у дитини базується на позитивних прикладах дорослих. Тому важливо залучати батьків до освітнього процесу, переконуючи їх, що вони мають бути прикладом для своїх дітей у дотриманні правил безпеки. Розбіжності у вимогах до дітей вдома і у дитсадку можуть спричинити почуття образи чи збентеження у дітей, тому важливо забезпечити єдність підходів і вимог до їхньої поведінки.

Загальна мета полягає в зацікавленні батьків у спільному розвитку їхніх дітей і створенні сприятливого середовища для формування безпечних життєвих навичок у малюків.

Основні принципи безпечної поведінки дітей дошкільного віку включають наступне:

- Дитина повинна знати основну інформацію про себе, таку як ім'я, прізвище, домашню адресу та номер телефону мами. Цю інформацію слід регулярно повторювати, щоб дитина могла її викликати з пам'яті без вагань.

- Дитина повинна розуміти, що не всі дорослі є добрими, і на вулиці не можна спілкуватися з незнайомцями, йти з ними кудись або брати від них подарунки.

- Важливо, щоб дитина вміла сказати чужим людям: «Ні, мені не дозволяють». Вона повинна знати, що справжні добрі дорослі не будуть звертатися до дітей за допомогою.

- Не слід запрошувати незнайомців додому або розповідати їм про сімейні таємниці та домашні справи.

Ці правила встановлюють дорослі, оскільки вони мають більше знань і досвіду. Найважливішим кроком до безпеки дітей є розуміння того, що встановлені батьками правила потрібно строго дотримуватися. У разі будь-якої загрозованої ситуації дитина має звертатися за допомогою до батьків, оскільки вони завжди готові допомогти [22, с. 210].

Батьки повинні показувати свою любов і прийняття до дитини, щоб не викликати у неї недовіру або бажання щось приховувати. Якщо дитина відчуває, що може відкрито говорити з батьками, вони зможуть їй краще допомогти в будь-яких життєвих ситуаціях.

2.3. Аналіз результатів педагогічного дослідження

Завданням нашої кваліфікаційної роботи є окреслення особливостей формування безпечної поведінки дітей у ЗДО, розкриття завдань, які стоять перед вихователями в аспекті означеної проблеми.

Забезпечення безпечної поведінки в дошкільній у дітей полягає у формуванні у них основних понять про різні види небезпек, у виробленні умінь прогнозувати їх наслідки, правильно оцінювати свої можливості і приймати обґрунтовані рішення безпечної поведінки в різних ситуаціях. Головне завдання формувального етапу експерименту – сформувати навички безпечної життєдіяльності у дітей старшого дошкільного віку.

Педагогічним колективом ЗДО № 10 було розроблено план освітньої роботи з безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку (Додаток А.)

Реалізація цього плану орієнтується на такі методи формування навичок безпечної життєдіяльності.

Метод порівняння. Діти можуть оцінити, чи є вогонь добрим чи поганим. Метод порівняння допомагає дітям виконувати завдання з угруповання та класифікації. Щоб групувати та класифікувати предмети та явища, необхідні навички аналізу, узагальнення та виділення істотних ознак. Це сприяє усвідомленому засвоєнню матеріалу та викликає інтерес до нього [8].

Наприклад, дітям пропонувалися зображення на картинках, і завданням було відібрати предмети, які потрібні пожежнику для гасіння пожежі, і предмети, які горять. Використання методу класифікації стимулює пізнавальну активність дітей, якщо його застосовують не як самоціль, а в контексті близького і зрозумілого для дитини завдання: відібрати предмети для тематичної виставки, картинки для альбому тощо.

Метод моделювання. Ми навчали дітей складати план-карту групи, території дошкільного закладу, шляху до дитячого садка тощо. Діти вчилися розміщувати предмети у просторі, співвідносити їх та «читати» карту. Наприклад, завдання «Складемо план-карту кімнати та позначимо небезпечні місця червоними кружечками» допомагає дітям практично застосовувати свої знання.

Моделювання ситуацій, таких як дим у приміщенні, дим із сусіднього будинку, прорив водопроводу, правильне передавання ножиць або знаходження таблетки у групі, давали дітям можливість відпрацьовувати практичні навички та розвивати мислення й уяву. Це також готує їх до того, як діяти у небезпечних ситуаціях у реальному житті [38].

Для розвитку уяви і творчих здібностей важливо ставити дітей у ситуації, де вони мають знаходити логічні і практичні вирішення завдань. Наприклад, якщо потрібно забити цвях, але немає молотка, діти можуть запропонувати попросити молоток у теслі. Якщо тесляра немає, а роботу треба зробити негайно, вихователь ускладнює завдання, стимулюючи дітей знайти альтернативні рішення, наприклад, використати предмет, що зазвичай не підходить для цієї задачі. Це сприяє розвитку гнучкості мислення та самостійного знаходження правильних відповідей.

Таким чином, вихователь постійно звертав увагу дітей на різні предмети, викликаючи інтерес до їх будови, функцій, призначення та правил безпечного поводження з ними [36].

Метод повторення. Цей метод є одним з найважливіших дидактичних принципів, який забезпечує міцне засвоєння знань і виховання почуттів. Важливо, щоб діти могли повторити те, що вони засвоїли. Повторення сприяє формуванню узагальнень, самостійному формулюванню висновків та підвищенню пізнавальної активності.

Експериментування і проведення дослідів дозволяють дітям самостійно знаходити рішення, підтвердження або спростування своїх думок та переконань. Наприклад, коли дітям поставили питання: «Чому не можна прикрашати ялинку свічками?», їхні відповіді зосереджувалися на естетиці, зазначаючи, що є багато красивих іграшок, але не згадували про небезпеку. Тоді вихователь показав, як паперова сніжинка почала диміти від полум'я свічки, і діти зрозуміли, що свічка є небезпечною, оскільки може спричинити пожежу [39].

Цінність цього методу полягає в тому, що він дає дитині можливість самостійно знаходити рішення і підтвердження або спростування своїх думок, що сприяє глибшому розумінню і засвоєнню матеріалу.

Ігрові прийоми значно підвищують якість засвоєння пізнавального матеріалу та сприяють закріпленню навичок і знань. Один із таких прийомів полягає у створенні уявних ситуацій, наприклад, уявної подорожі до прадавніх людей або зустрічі з вигаданими героями.

Прикладом може бути така уявна ситуація: «Давайте уявимо, що ми з вами опинилися в далекому минулому, коли не було сірників. Як прадавні люди добували вогонь? (вони терли паличку об паличку або били каменем об камінь, висікаючи іскри). Якби ми могли розповісти їм про сучасні способи добування вогню, що б ми їм сказали?»

Інший приклад: «Уявіть, що до нас у гості прийшов Незнайко. Давайте розкажемо йому про небезпечні ситуації в групі та вдома».

Ігрове «Нібито...» допомагає дітям розкріпачитися, знімає відчуття обов'язковості навчання, роблячи його природним і захоплюючим процесом. Наприклад: «Уявимо, що до нас в місто приїхала людина, яка ніколи тут не була. Що ми їй покажемо в нашій груповій кімнаті? Як пояснимо основи безпеки в групі?»

Також підвищити емоційну активність допомагли ігри-драматизації, які можна включати в заняття після прочитання художнього твору або під час підготовки концерту.

Придумування казок на різні теми. Один із способів підвищення активності дітей – це придумування казок. Наприклад, ми вигадували казку на тему «Як я рятував ляльку від пожежі в будинку, де я живу і де багато електричних приладів». Такі ігри-драматизації були включені в заняття, що значно підвищує зацікавленість дітей, особливо після прочитання художнього твору або під час підготовки розваг.

Поєднання різноманітних засобів на одному занятті має сильний вплив на дітей. Наприклад, читання художнього твору, яке супроводжувалося розглядом ілюстрацій або картин, або ж читання з подальшою образотворчою діяльністю, допомагає закріпити матеріал. Вихователь обирає художні засоби та прийоми, які підсилюють

емоційний вплив на дитину, враховуючи мету заняття та вікові особливості дітей.

У старшому дошкільному віці змінюється психологічна позиція дітей. Вони відчують себе найстаршими у закладі дошкільної освіти і вже майже готовими до школи, тому можуть усвідомлено відповідати за свої вчинки та контролювати не тільки свою поведінку, а й поведінку інших [34].

Робота з цією віковою категорією була спрямована на закріплення і систематизацію знань, отриманих на попередніх етапах, а також на розвиток умінь застосовувати ці знання на практиці. Діти старшого дошкільного віку повинні бути не тільки максимально захищені від явних джерел небезпеки, але й самі усвідомлювати ступінь загрози.

Дитина, яка має свідоме ставлення до небезпеки та внутрішній самоконтроль, більш захищена, ніж та, якій просто забороняють і ховають від всього. Дітям пояснювали, що є дозволеним, а що ні, щоб вони розуміли справжній рівень небезпеки. Адже вони часто роблять недозволені або неправильні дії не через бажання зробити щось погане, а через незнання та нерозуміння небезпеки.

Діти швидше засвоювали знання та набували життєво необхідних навичок за умови використання різноманітних методів навчання:

- Словесні методи: пояснення, бесіди, розповіді, використання художнього слова, педагогічна оцінка ситуацій.
- Практичні методи: сюрпризні моменти, створення проблемних ситуацій, ігри та вправи.

Наочні методи: спостереження, використання мнемотаблиць, розгляд ілюстрацій, перегляд мультимедійних презентацій [25, с. 345].

Представимо використані словесні методи.

Дітям було пояснено важливі, але складні для їхнього розуміння поняття у простій і доступній формі. Під час слухання казок, оповідань, розучування віршів чи відгадування загадок дошкільники

запам'ятовують основні правила безпеки та дізнаються, як слід поводитися у різних ситуаціях.

Художнє слово активізує дитячу пам'ять, увагу та мислення, впливаючи на дошкільників ефективніше, ніж моралізаторські застереження щодо правил безпечної поведінки. У роботі з дітьми було використано такі твори:

- «Де працює вогонь» Михайла Кривича
- «Смугаста поспішає на допомогу», «Нова робота Крокодила Гени» Людмили Козинець
- «Цікаве мишеня» Георгія Юрміна
- «Шкідливі поради» Георгія Остера
- «Як Вогонь Воду заміж узяв» Євгена Пермяка
- «Світлофор Моргайко» Тетяни Александрової
- «Як Жезл і Свисток помирилися» Леоніда Панасенка
- «Історія сірника» Тетяни Нуждиної
- «Пожежа» Бориса Житкова
- Англійська народна казка «Троє поросят»

Використані наступні групи методів – практичні.

Практичні методи, такі як сюрпризні моменти, допомагали підтримувати інтерес дітей до занять. Нескладні завдання, дидактичні та сюжетно-рольові ігри дозволяють:

- Ознайомлювати дітей із джерелами небезпеки в побуті.
- Навчати розрізняти потенційно небезпечні предмети.
- Формувати уявлення про запобіжні заходи.
- Опановувати способи безпечної поведінки та розуміти можливі наслідки їх порушення.

Ігри-драматизації за мотивами казок, оповідань чи проблемних ситуацій допомагають дошкільникам засвоювати знання і формувати навички безпечної поведінки. Спілкування під час ігор, промовляння правил поведінки та імітація дій із потенційно небезпечними

побутовими предметами збагачують їхній досвід у сфері безпечної поведінки в побуті.

Наочні методи мають особливу актуальність.

Інформаційно-комунікаційні технології урізноманітнюють освітню діяльність, роблять її насиченою, нетрадиційною та яскравою. Щоб наочно показати дітям події та явища реального життя, ми використовували мультимедійні презентації, такі як: «Абетка безпеки», «Уроки безпеки від тітоньки Сови», «Абетка дорожньої безпеки», «Правила поведінки дітей», «Уроки безпеки з Кроко», «Фокс і Трот поспішають на допомогу», «Дії людей під час повітряної тривоги», «Невідомі предмети. Як діяти?».

Було запропоновано батьками разом із дітьми створити малюнки на теми: «Пожежна безпека», «Про правила дорожнього руху», «Якщо ти загубився на вулиці», «Один вдома», «Правила поведінки під час пожежі», «Правила дорожнього руху», «Поводження під час повітряної тривоги».

Активно використовувалися мнемотаблиці зі схематичними зображеннями правил безпечної поведінки. Завдяки такій наочній опорі діти: запам'ятовують правила: поведінки з незнайомими людьми та безпритульними тваринами; поведінки з побутовими електроприладами, гострими чи крихкими предметами; дорожнього руху та пожежної безпеки; навчаються: дотримуватися інструкцій; моделювати розв'язання складних життєвих ситуацій; розвивають: мислення, уяву, зв'язне мовлення [11, с. 95].

Основними засобами формування знань у дітей старшого дошкільного віку щодо основ безпеки життєдіяльності в педагогічному досвіді колективу є наступні:

Соціальна дійсність: дорослий має бути поруч з дитиною, допомагаючи їй набувати соціальний досвід. Він показує соціальний світ

«зсередини», сприяє знаходженню місця у ньому та активному участю у ньому.

Предметний світ: предмети, що оточують дитину і створені руками людини, є різноманітними за властивостями та функціями. Важливо привертати увагу дошкільника до них і створювати умови безпечної взаємодії з предметами. Це сприяє їхньому вивченню та розумінню принципів безпеки.

Художня література: вона служить джерелом знань і описом досвіду взаємодії з навколишнім. Використання художньої літератури змушує дитину задуматися і відчутти те, що важко і неможливо для неї у повсякденному житті.

Дидактичні ігри: це метод навчання та самостійна діяльність дітей, які входять у цілісний педагогічний процес. Ігри сприяють всебічному розвитку особистості та інтегруються з іншими формами навчання і виховання.

Ці методи допомагають дітям не лише засвоювати знання, а й розвивати критичне мислення, уяву та вміння адекватно реагувати на складні життєві ситуації [38].

Дидактичні ігри, проведені з дітьми, спонукали раціонально і самостійно використовувати наявні знання для вирішення розумових завдань. Вони навчали визначати характерні ознаки в предметах і явищах навколишнього світу, порівнювати, групувати і класифікувати предмети за певними ознаками, а також робити правильні висновки і узагальнення.

Ситуативно-імітаційне моделювання є найбільш ефективною формою ознайомлення дітей з безпечною поведінкою. Під час спілкування в ігрових ситуаціях, «промовляння» правил поведінки та імітації дій з потенційно небезпечними предметами відбувається активне формування досвіду безпеки в побуті.

При вивченні правил дорожнього руху з дошкільниками враховувалися три аспекти їх взаємодії з транспортною системою міста: дитина як пішохід, пасажир міського транспорту та водій дитячих транспортних засобів (велосипедів, роликів тощо) [2].

Роботу з формування основ безпеки у дітей ми організовували так, щоб знання були не лише теоретичними, але й практично застосовувалися в реальному житті. Ми включали всі види дитячої діяльності, щоб дитина могла використовувати отримані навички продуктивно. Це охоплює ігри, прогулянки, творчі і сюжетні ігри, де ми використовуємо атрибути та літературу для навчання.

Наприклад, разом з дітьми було створено цикли альбомів з малюнками на теми, такі як «Що ми знаємо про пожежу?», «Що ми знаємо про правила дорожнього руху?», «Я – людина». Також ми готували альбоми з фотографіями, які демонструють роботу пожежників та їх тренування.

Не менш важливим є метод проектів, який ми активно використовували. Він сприяє побудові співучасті між дітьми та дорослими, де всі сторони мають однаковий вплив. Дитина у проектній діяльності вчиться формулювати свої цілі, виражати свої думки, шукати компроміси і домовлятися з іншими.

Цей підхід дозволив дошкільникам не лише виконувати завдання, а й активно долучатися до процесу як експерти і співтворці. Взаємна діяльність сприяє зближенню дітей між собою та з дорослими, покращує мікроклімат у групі і сприяє загальному розвитку особистості.

Теми наших проектів різноманітні і охоплюють такі напрями, як «Бережись бід, поки їх немає», «Школа пішохідних наук», «Подорож у великий світ» та інші.

У процесі вирішення завдань педагогічного експерименту було активно використано інформаційно-комунікаційні технології.

Використання комп'ютерної техніки дозволило різноманітнити освітню діяльність, зробити її нетрадиційною, яскравою і насиченою.

За допомогою мультимедійних презентацій наочно демонстрували дітям події і явища реального життя. З цією метою ми розробили цикл презентацій для занять з дітьми, таких як «Пожежа в приміщенні», «Вибухонебезпечні предмети», «Небезпека навколо тебе», «Захист дітей від біди», «Ознайомлення дітей дошкільного віку з правилами дорожнього руху».

Для поліпшення якості освітнього процесу з питань особистої безпеки та захисту життя дітей було проведено Тиждень безпеки. Кожен день тижня мав своє тематичне направлення, включаючи цикли ігрових занять, такі як «Правила та безпека дорожнього руху», «Подорож казками», «Подорож із білочкою по гриби», «Малечі про небезпечні речі», «Сам удома», «Школа ввічливості». Піші переходи до доріг та дорожні перехрестя, екскурсії в природу дозволили закріпити та розширити знання дітей з цих питань.

Згідно з третьою педагогічною умовою залучення батьків до процесу проектної діяльності сприяє їхньому включенню у сферу інтересів дошкільника, спільному пошуку вирішення завдань та досягненню поставлених цілей.

Навчаючи дітей правилам безпечної поведінки, ми активно взаємодіяли з родинами вихованців. Залучали представників від сімей до активної участі у заходах, таких як створення спільних малюнків і виробів для виставок, батьківські збори, виготовлення атрибутів для ігрової діяльності, індивідуальні консультації за запитами батьків, анкетування та організація виставок сімейних творчих робіт.

Підсумовуючи проведену роботу, слід відзначити, що обрані нами засоби та технології формування основ безпеки дозволили дітям ознайомитися з основами безпечної життєдіяльності, сформувати навички безпечного поводження з потенційно небезпечними предметами

та відношення до них. Вони також стимулювали розвиток у дітей самостійності та відповідальності в різних ситуаціях, виховували потребу знаходити правильні рішення у небезпечних ситуаціях та бути уважними до свого здоров'я та здоров'я оточуючих.

Із вихованцями старшої групи, залученої до педагогічного експерименту, було проведено повторне діагностування згідно з визначеними методиками. Розглянемо докладніше результати на підсумковому етапі роботи. Результати досягнень дітей представлені у Таблиці 2.3.1, Таблиці 2.3.2.

Таблиця 2.3.1.

Рівні сформованості навичок безпечної життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі експерименту

№	Ім'я дитини	Методика № 1		Методика № 2		Методика №3	
		бал	рівень	бал	рівень	бал	рівень
1.	Каріна М.	3	В	2	С	2	С
2.	Яна П.	3	В	3	В	2	С
3.	Артем А.	2	С	2	С	2	С
4.	Світлана П.	3	В	2	С	3	В
5.	Ігор Т.	2	С	3	В	3	В
6.	Юрій Б.	3	В	2	С	2	С
7.	Ксенія Ч.	3	В	2	С	3	В
8.	Стас П.	2	С	2	С	2	С
9.	Сергій Л.	3	В	3	В	3	В
10.	Тетяна В.	2	С	2	С	2	С
Середній бал		2,6	В	2,3	С	2,8	В

Частотний аналіз розділу показників рівня сформованості навичок безпечної поведінки у дітей старшого дошкільного віку представлений в таблиці 2.3.2.

Таблиця 2.3.2.

Частотний аналіз показників сформованості навичок безпечної поведінки дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі експерименту

Зміст	Рівні					
	високий		середній		низький	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Методика № 1	6	60%	4	40%	-	0%
Методика № 2	3	30%	7	70%	-	0%
Методика № 3	4	40%	6	60%	-	0%
Середній рівень	13	40%	18	60%	-	0 %

Результати повторно проведеної роботи з дітьми відповідно до визначених методик засвідчили у цілому за методикою №1 – середній бал - 2,6 (високий рівень); за методикою № 2 –2,3 бали (середній рівень); за методикою № 3 – 2,8 (високий рівень).

Загальна сума балів та відсотки демонструють, що від загальної кількості задіяних в експерименті дітей мають 40 % – високий рівень; 60% – середній рівень; 0 % – низький рівень сформованості навичок безпечної життєдіяльності.

У таблиці 2.3.3 представлено рівні сформованості навичок безпечної життєдіяльності у дітей старшого дошкільного віку у порівнянні (на констатувальному етапі експерименту та на контрольному).

Таблиця 2.3.3

**Рівні сформованості навичок безпечної поведінки дітей
старшого дошкільного віку у порівнянні,
в %**

Рівень Результати	Високий		Середній		Низький	
	<i>конст.</i>	<i>контр.</i>	<i>конст.</i>	<i>контр.</i>	<i>конст.</i>	<i>контр.</i>
Відсотки	10%	40%	47%	60%	43%	-

Як свідчать результати, високий рівень підвищився із 10% до 40%; середній – із 47% до 60%, низький – від 43% до 0%.

Отже, після проведеної систематичної роботи щодо формування навичок безпечної життєдіяльності з дітьми старшого дошкільного віку, засвідчуємо суттєве покращення показників. Запропоновані педагогічні умови виявилися дієвими.

ВИСНОВКИ

Формування навичок безпечної життєдіяльності у дітей старшого дошкільного віку є важливою складовою їхньої освіти та розвитку. З цього віку діти починають активно досліджувати світ навколо себе, і важливо забезпечити їх безпеку і навчити правильно реагувати на потенційні небезпеки.

Перш за все, важливо враховувати основні аспекти безпеки в повсякденному житті. Особливо це актуально в умовах військового стану.

Діти вчаться уникненню потенційно небезпечних ситуацій, безпечному користуванню предметами побуту, обережному поводженню із потенційно небезпечними предметами.

Це включає в себе правила безпечної поведінки під час гри, розуміння небезпеки використання побутових хімікатів та основи безпеки під час харчування, під час перебування у громадському транспорті, на природі, під час повітряної тривоги тощо.

Діти також вчаться взаємодіяти з іншими людьми у безпечний спосіб. Вони навчаються розрізняти довірені особи та невідомих, якщо потрібно, звертатися за допомогою і розмовляти про свої почуття та обставини з батьками чи дорослими, яким вони довіряють.

Особлива увага приділяється безпеці у природному середовищі та на вулиці. Діти вчаться правилам безпечної поведінки на дорозі, взаємодії з транспортом, уникненню небезпечних місць та звертанню уваги на навколишнє середовище.

Крім того, важливо розвивати в дітях навички першої допомоги. Вони повинні бути обізнаними з тим, як викликати допомогу та надавати першу допомогу в межах їхніх можливостей.

Всі ці аспекти формування навичок безпечної життєдіяльності у дітей старшого дошкільного віку спрямовані на створення умов для їхнього безпечного та здорового розвитку, щоб вони могли впевнено із

знанням справлятися з різноманітними ситуаціями у повсякденному житті.

При написанні магістерської роботи вирішено поставлені нами завдання та отримані такі висновки:

1. Програми розвитку дитини в дошкільних закладах покликані забезпечити повноцінний розвиток особистості, включаючи формування уявлень про безпечну поведінку. Це включає у себе інформаційний компонент, який передбачає засвоєння правил безпеки в різних ситуаціях: вдома, на вулиці, в дошкільному закладі тощо. Діти навчаються виявляти потенційні небезпеки, уникати їх, а також вміти діяти в разі виникнення непередбачуваних обставин.

Поведінковий компонент передбачає розвиток практичних навичок, таких як правильна реакція на пожежу, першу допомогу, поведінка на воді чи в інших екстремальних ситуаціях. Діти оволодівають навичками безпечного поводження з незнайомими предметами, умінням використовувати елементи самозахисту та допомоги одноліткам.

Емоційно-вольовий компонент важливий для формування стійкості психіки та вміння контролювати свої емоції в стресових ситуаціях. Діти усвідомлюють важливість безпеки для власного здоров'я та життя, розвивають бажання й дисципліну виконувати правила безпеки.

В умовах воєнного стану вимоги до програм розвитку дитини дошкільного віку набувають ще більшої важливості. Діти повинні бути готові впоратися з можливими загрозами та небезпеками, зберігаючи спокій та діючи ефективно в умовах стресу та конфлікту. Програми мають сприяти формуванню в дітей особистісних якостей, необхідних для виживання й успішного подолання складних життєвих ситуацій, забезпечуючи їм знання і навички, які можуть врятувати життя в умовах небезпеки.

2. У старшому дошкільному віці формування навичок безпечної життєдіяльності відбувається на основі інтенсивного вивчення правил та їх практичного застосування в різних життєвих ситуаціях. Особливості цього процесу включають:

Ігровий підхід: Основним методом навчання є ігрові форми діяльності. Гра дозволяє дітям емоційно відгукнутися на отриману інформацію, застосовувати знання у вигляді практичних ситуацій, що стимулює активну участь та запам'ятовування.

Повторення і закріплення: Важливою складовою є систематичне повторення та закріплення отриманих знань. Через повторення діти засвоюють правила безпеки та реагують на них автоматично в потенційно небезпечних ситуаціях.

Використання різноманітних методів: Вихователі використовують різні педагогічні методики, щоб підходити до кожної дитини індивідуально. Це включає імітаційне моделювання, дискусії, ігрові ситуації, де діти можуть розвивати вміння реагувати на небезпеку.

Стимулювання самостійності: Важливо вчити дітей самостійно визначати небезпеку та шукати вихід зі складних ситуацій. Це сприяє розвитку відповідальності та самоконтролю.

Інтеграція з іншими аспектами розвитку: Формування навичок безпеки інтегрується з іншими аспектами розвитку дитини, такими як соціальна адаптація, емоційний розвиток та когнітивні процеси.

3. Проведена діагностика формування навичок безпечної життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку. Задіяних в педагогічному експерименті засвідчила такі результати. Загальна сума балів та відсотки демонструють, що від загальної кількості задіяних в експерименті дітей мають 10 % – високий рівень; 47% – середній рівень; 43% – низький рівень сформованості ігрової діяльності.

Для ефективного формування навичок безпечної поведінки дітей

старшого дошкільного віку доцільно активізувати різноманітні види діяльності дітей, застосувати різноманітні засоби, забезпечуючи їх педагогічний супровід.

4. Успішність заходів щодо формування основ безпечної життєдіяльності буде успішною при дотримання певних педагогічних умов. Ми виокремили такі: систематична цілеспрямована робота педагогів з дітьми. Результат досягнутих результатів залежить від правильності її організації. Це перша педагогічна умова.

Друга педагогічна умова – врахування індивідуальних особливостей дітей та умов їх проживання.

Третя педагогічна умова – активна взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї.

Результати повторно проведеної роботи з дітьми відповідно до визначених методик засвідчили у цілому за методикою №1 – середній бал - 2,6 (високий рівень); за методикою № 2 –2,3 бали (середній рівень); за методикою № 3 – 2,8 (високий рівень).

Загальна сума балів та відсотки демонструють, що від загальної кількості задіяних в експерименті дітей мають 40 % – високий рівень; 60% – середній рівень; 0 % – низький рівень сформованості навичок безпечної життєдіяльності.

Отже, після проведеної систематичної роботи щодо формування навичок безпечної життєдіяльності з дітьми старшого дошкільного віку, засвідчуємо суттєве покращення показників. Запропоновані педагогічні умови виявилися дієвими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Богущ А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2008. 408 с.
3. Бондаренко Н.В. Дидактичні ігри з основ безпеки життєдіяльності та цивільного захисту для дітей дошкільного віку : навчально-методичний посібник. Вінниця, 2015. 20 с. URL: <https://vseosvita.ua/library/didacticni-igri-zosnov-bezpeki-zittedialnosti-ta-civilnogo-zahistudla-ditej-doskilnogo-viku-166108.html>
4. Вільчковський Е.С. Терія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 2000. 376 с.
6. Дуброва Н. На варті безпеки життєдіяльності дітей, Вихователь-методист, 2018. № 420
7. Дитина: програма виховання і навчання дітей від двох до семи років. наук. кер. проекту: О.В. Огневюк, К.І. Волинець; наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина. Мін.осв. і наук., мол. та спорту України. К. : Київ, ун-т ім.. Б.Грінченка, 2020. 492 с.
8. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Автор-укладач Н.П.Наволокова. Харків : Вид.група «Основа», 2009. 176 с.
9. Карнаух Л., Авраменко О. Теоретичні та методичні засади формування соціальної компетентності старших дошкільників в умовах сучасного соціуму. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2019. Вип. 4. С. 90–96.
10. Карпенко О., Загоруйко Л. Безпека життєдіяльності дітей

старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Слово». 2016. С. 24-43.

11. Коваленко О.В. Інновації в дошкільній освіті: їх використання та критерії оцінювання. Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 5. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія. К.: Вид. НІУ імені М. Гі. Драгоманова, 2009. С. 93-98.

12. Крутій К. Л. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма. 2020. URL: <http://www.lips.zp.ua/ourpublication/programms/379-ditina.html>.

13. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського дошкільця: У 3 ч. Ч. 2 : навч. посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 360 с.

14. Лісиченко О. Безпека життєдіяльності: працюємо з батьками. Вихователь-методист, 2018. № 4.

15. Лісиченко О. Безпека життєдіяльності: формування навички в дошкільників. Вихователь-методист, 2018. № 4.

16. Лісневська Н. В. Роль вихователя у формуванні, збереженні та зміцненні здоров'я дітей дошкільного віку. Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. Слов'янск, 2011. Вип. LVIII, ч. II. С. 174-181.

17. Лохвицька Л. В. Дошкільникам про основи здоров'я : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2006. 176 с.

18. Лохвицька Л. В. Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 120 с.

19. Маліновська Н. В. Виховання відповідального ставлення до довкілля у старших дошкільників. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. 2018. № (2)20. С. 84-89.

20. [Методичні рекомендації щодо проведення просвітницької роботи з учасниками освітнього процесу в закладах дошкільної освіти з](#)

питань уникнення враження мінами, вибухонебезпечними предметами та ознайомлення з правилами поведження в надзвичайних ситуаціях

(лист МОН від 25.04.2022 № 1/4428-22)

<https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/627/125/e34/627125e3412d4434578376.pdf>

21. Моніторинг досягнень дітей дошкільного віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти. Методичний посібник для педагогів дошкільних закладів. За заг.ред.Т.В. Киричук, О.М. Кулик, Н.М. Шаповал. Тернопіль. Мандрівець, 2016. 272 с.

22. Мізерна С. А., Коломоєць Т. Г. Формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку. ACTUAL TRENDS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: матеріали 10th International scientific and practical conference “Actual trends of modern scientific research” (May 9-11, 2021) MDPC Publishing, Munich, Germany. 2021. С. 207-211.

23. Найда Р.Г. До проблеми формування життєвої компетентності дитини в дошкільному закладі. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2016. Вип. 2. С. 86-90.

24. Охорона праці в ЗДО.

https://oplatforma.com.ua/files/articles/2612/MON_Okhorona_praci_BZhD_ZDO_2019_Pedrada.pdf

25. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-ге вид., переробл. Київ : ВЦ «Академія», 2018. 408 с.

26. Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні (лист МОН від 29.03.2022 № 1/3737-22) <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zabezpechennya-psihologichnogo-suprovodu-uchasnikiv-osvitnogo-procesu-v-umovah-voynenogo-stanu-v-ukrayini>

27. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

28. Про методичні рекомендації [«Перша психологічна допомога. Алгоритм дій»](https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-persha-psihologichna-dopomoga-algoritm-dij) (лист МОН від 04.04.2022 № 1/3872-22) <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-persha-psihologichna-dopomoga-algoritm-dij>

29. [Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні](https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rekomendaciyi-dlya-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voyennogo-stanu-v-ukrayini) (лист МОН від 02.04.2022 № 1/3845-22) <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rekomendaciyi-dlya-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voyennogo-stanu-v-ukrayini>

30. Програма «Дитина»: нові підходи й змістові акценти в дошкільній освіті. Дошкільне виховання, 2021. № 1. С. 14-17.

31. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». О. Білан, Л. Возна, О. Максименко. К. : Мандрівець, 2013. 264 с.

32. Програма розвитку дитини старшого дошкільного віку «Впевнений старт». https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2022/02/opys-programy-vpevnenyj-start_ns.pdf

33. [Професійний стандарт «Вихователь дошкільної освіти»](https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti) (наказ Міністерства економіки України від 19.10.2021 № 755-21) <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

34. Сергєєнкова О.П. Вікова психологія. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.

35. Теоретичні основи БЖД. URL: <http://studies.in.ua/ru/bzhd-seminary/762-teoretichn-osnovi-bzhd.html>

36. Формування основ безпеки життєдіяльності дошкільника. Програма. URL: <http://leleka.rv.ua/programa-formuvannya-osnov-bezpeky-zhyttyedyial-nosti-doshkil-nykiv-avtors-kyu-pidhid.html>

37. Цигода В. Використання різних методів та прийомів у формуванні практичних навичок безпеки життєдіяльності у дітей дошкільного віку життя. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2017. Вип. 56. С. 130-135.

38. Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти (лист МОН від 16.03.2021 № 1/9-148) <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>

39. Щодо організації роботи та дотримання вимог з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладах дошкільної освіти (лист МОН від 14.02.2019 № 1/11-1491) <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-roboti-ta-dotrimannya-vimog-z-pitan-ohoroni-praci-ta-bezpeki-zhittyedyialnosti-u-zakladah-doshkilnoyi-osviti>

40. Щербакова К. Й., Макаренко Л. В. Формування навичок безпеки життя в контексті самореалізації особистості дошкільника. Педагогічний дискурс. Вип. 13. С. 414-418.

ДОДАТКИ

Додаток А.

ПЛАН ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ З БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Поведінка з незнайомими людьми	«Не відкривай двері чужим»: читання та обговорення казки «Вовк та семеро козенят»	Навчати не відчиняти двері незнайомим людям і не відповідати на телефонні дзвінки, коли дорослих немає вдома	Вересень
Безпека у природі	Заняття-гра «Контакти з тваринами»	Формувати уявлення про те, що все в природі взаємопов'язане і впливає на здоров'я людини Виховувати дбайливе і турботливе ставлення до тварин	Жовтень
Безпека у природі	Бесіда «Їстівні та неїстівні гриби»	Навчати дітей розрізняти гриби за зовнішнім виглядом — їстівні та неїстівні, вивчати їхні назви	Листопад
Пожежна безпека	Заняття-гра «Вогонь добрий і злий»	Закріплювати знання про пожежну безпеку Пояснити причини виникнення пожеж та закріпити правила поведінки в таких випадках	Грудень
Безпека в побуті	Бесіда про предмети, що вимагають обережного поводження	Дати уявлення, що небезпечно брати в рот дрібні та гострі предмети Формувати поняття, що вогонь, вода, гарячі предмети є небезпечними	Січень
Безпека в побуті	Заняття з елементами гри-драматизації «Електроприлади»	Навчати поводитися в найближчому предметному оточенні, зокрема без нагляду дорослих не вмикати електроприлади Ознайомлювати із призначенням та правилами користування побутовою технікою	Лютий
Здоров'я та хвороби	Заняття з елементами гри-драматизації «Маринка захворіла»	Сприяти усвідомленню залежності: людина часто хворіє, якщо не береже своє здоров'я Формувати уявлення про те, що людина лікується за допомогою ліків, цілющих трав Виховувати співчуття, прагнення допомагати хворим, самотнім, літнім людям	Березень
Правила дорожнього руху	Заняття-гра «Ігри у дворі»	Ознайомлювати з небезпечними ситуаціями, які можуть виникнути під час ігор у дворі Навчати вживати необхідних заходів безпеки	Квітень
Безпека життєдіяльності	Тиждень безпеки життєдіяльності	Формувати розуміння цінності власного життя та здоров'я, основ здорового способу життя; Ознайомлювати з правилами безпечної поведінки та формувати відповідні	Квітень

		навички Ознайомлювати з правилами поведінки в екстремальних ситуаціях	
Правила дорожнього руху	Заняття з елементами гри-драматизації «Пригоди Гави-Роззяви»	Закріпити правила дорожнього руху як основу безпеки на вулиці Формувати вміння розрізняти дорожні знаки	Травень